

Werk maken van

Erosie- bestrijding

Erosiebestrijding en afkoppeling van regenwater: een voorbeeld in Galmaarden

Waar bodemerosie gekoppeld is aan problemen van wateroverlast, is dat vaak de aanleiding voor een geïntegreerde aanpak. Zo'n voorbeeld treffen we in Galmaarden, dat met zijn glooiende landschap reeds aanleunt bij de Vlaamse Ardennen, maar nog net tot het zuidelijke puntje van het Pajottenland behoort. In de deelgemeente Vollezele zorgde het van de Kongoberg afstromende water reeds jaren voor overlast in het gebied tussen de Repingenstraat en de Steenstraat. De afkoppeling van het regenwater van het overbelaste rioolstelsel drong zich op, en Aquafin nam hier het voortouw. Langsheen de Repingenstraat en de Repekouter werd een ingenieuze combinatie van open grachten en overwelvingen uitgevoerd, die in het laagst gelegen punt van het stroomgebied aansluit op de opnieuw geprofileerde Bakkersgracht, die op haar beurt, via een natuurlijk ingericht wachtbekken uitmondt in de Mark.

Aangezien modderoverlast op de Repekouter ook een steeds terugkerend probleem vormde, was meteen duidelijk dat erosiebestrijdingswerken niet konden uitblijven om het

Op de bermen van de erosiepoel is een houtkant voorzien. Rechts van de poel en dwars op de Repekouter bevindt zich een losweg die veel water aanvoert. Een verlaging van de losweg stuurt het water links de poel in. Een talud vermijdt dat het water de andere kant opzoekt.

dichtslibben van de langsracht te voorkomen. Daarom besloot het gemeentebestuur van Galmaarden snel in te spelen op het toen nog kersverse Erosiebesluit en een dossier kleinschalige erosiebestrijdingswerken in te dienen voor het investerings-

programma (IP) 2003. Hiervoor werkte de gemeente samen met het studie bureau VDS uit Haaltert, dat eveneens instaat voor de opmaak van het gemeentelijk erosiebestrijdingsplan van Galmaarden.

De in 2004 uitgevoerde werken omvatten een 10 meter brede grasbufferstrook over de volledige lengte van de door Aquafin aangelegde gracht langs de Repekouter, en de verlenging van die gracht langs de westzijde. De grasbufferstrook werd op twee strategische plaatsen voorzien van een erosiepoel waarvan de bermen verstevigd zijn door de aanplant van inheems struikgewas, zoals hazelaar en els. In het westelijk deel van het stroomgebied is ongeveer 200 meter hogerop een bijkomen-

de grasbufferstrook voorzien ter versteviging van het bestaande talud.

Het totale stroomgebied boven de Repekouter heeft een breedte van ca. 1.100 meter en een diepte van ca. 580 meter, en is daarmee ongeveer 64 ha groot. De erosiebestrijdingswerken bevinden zich dus relatief laag in het stroomgebied. Het project kwam op de voorlaatste plaats van het basisprogramma van het IP 2003 terecht. Na een plaatsbezoek suggereerde de afdeling Land dan ook om voor alle zekerheid meer brongerichte maatregelen op te nemen in een nieuwe principeaanvraag voor het IP 2004. Als bijkomende maatregel werd een houtkant met aansluitende grasbufferstrook langsheen een halfweg in het afstromingsgebied gele-

Situatieplan Repekouter.

Bronnen: Studie bureau VDS bvba; topografische achtergrond: fragment uit de topografische kaart nr. 30-8 met toelating A 2128 van het Nationaal Geografisch Instituut, tel. 02-629 82 82.

gen talud voorgesteld. Daardoor zou het water reeds hoger in het stroomgebied afgeleid worden en het door intensieve akkerbouw bedreigde talud beschermd worden. De gemeente bleef niet bij de pakken zitten en diende tegelijk een definitieve subsidieaanvraag in. Ze probeerde zoveel mogelijk overeenkomsten met eigenaars en landbouwers te sluiten, zowel voor de uitvoering van het oorspronkelijke project als voor het aangepaste project. Uiteindelijk bleek

het resultaat van de onderhandelingen wel gunstig voor de aanvankelijk voorziene maatregelen en, jammer genoeg, niet voor de bijkomende geplande maatregelen. De gemeente werd echter voor de inspanning beloond, en kon nog in 2003 een subsidie in de wacht slepen. De werken gingen in augustus 2004 van start en werden in december 2004 opgeleverd.

Het resultaat mag er zijn, dat konden we tijdens een recent

Grasbufferstrook naast de langsracht.

terreinbezoek vaststellen: een bijna volgroeide bufferstrook aansluitend op de stabiel ogende gracht, in kasseistenen uitgevoerde en aldus landschappelijk mooi ingepaste kopmuren, goed functionerende erosiepoelen waarbij men dankzij een origineel ontwerp tegelijk de toegang tot de landbouwpercelen kon vrijwaren... En bovenal: fiere en tevreden gezichten van de loka-

le politici en ambtenaren, die betrokken ontwerpers, uitvoerders en landbouwers, en niet te vergeten de bewoners van de Repekouter, die enkel bezorgd waren om het onderhoud van het wel heel goed gedijende en snelgroeiende struikgewas op de bermen van de erosiepoel tegenover hun huis.

Inlichtingen :

Afdeling Land, tel. 02-553 21 86, e-mail: land@lin.vlaanderen.be en ir. Rudy Vijverman, Studiebureau VDS bvba, Bruulstraat 47, 9450 Haaltert, tel. 053-83 04 80, e-mail: vds@studiebureauvds.be.

Gemeentelijk erosiebestrijdingsplan Lubbeek goedgekeurd op 25/11/2004

Na enkele erosiebestrijdingsplannen in 2004, volgde begin 2005 een grote toevloed. Op 1 maart 2005 waren reeds 30 plannen ingediend bij de afdeling Land. Bij wijze van voorbeeld lichten we een tipje van de sluier op van het erosieplan van de gemeente Lubbeek.

Bij de evaluatie gaat de afdeling Land na in hoeverre alle elementen vereist door de Code van goede praktijk in het plan zijn opgenomen. De samenhang van de knelpuntenanalyse, de voorgestelde maatregelen en de kostenraming vormt de basis voor een doeltreffende aanpak van erosieproblemen. Daar wordt dan ook veel aandacht aan besteed, zeker bij de prioritaire knelpunten die in de eerstkomende jaren worden aange-

pakt. Op basis van de kostenraming van de verschillende knelpunten kan de gemeente een planning uitdokteren. De kostprijsberekening van minder prioritaire knelpunten die pas later worden aangepakt, is minder betrouwbaar en dus ook minder belangrijk.

De oppervlakte van het plangebied Lubbeek bedraagt ruim 4.600 ha. De gemeente bakende 24 knelpuntgebieden af, samen 3.580 ha. In de ta-

Enkele kengetallen van de knelpunten in het plangebied Lubbeek.

Oppervlakte knelpuntgebied in ha	Minimum	5,79
	Maximum	825,17
Kostprijs maatregelen in euro/ha	Minimum	17,25
	Maximum	2.309,42
Totale kostprijs in euro		731.227,00
Gemiddelde kostprijs in euro/ha		204,25

bel zijn enkele kengetallen weergegeven. De oppervlakte van de knelpuntgebieden varieert enorm. Dat geldt ook voor de kostprijs voor de aanpak van de knelpunten. Algemeen geldt dat voor een klein knelpunt de kostprijs per ha hoog is, hoewel in een groter knelpunt gewoonlijk meer maatregelen nodig zijn en de totale kostprijs hoger ligt. De gemeente Lubbeek raamt de gemiddelde kostprijs voor

een periode van 20 jaar op iets meer dan 200 euro per ha knelpuntgebied. In de praktijk worden die kosten over een grotere periode gespreid, omdat de gemeente niet alle knelpunten tegelijkertijd kan aanpakken. De financiering kan deels via het Erosiebesluit gebeuren (75 % subsidie voor werken) en deels via het Besluit beheerovereenkomsten (100 % Vlaamse en Europese middelen). De gemeente zal het saldo van de werken moeten bijpassen, en kan zelf beslissen een supplement voor de beheerovereenkomsten te betalen.

Erosiebestrijding wordt op 7.000 ha verplicht voor het ontvangen van inkomenssteun

Door de jongste hervorming van het Europees landbouwbeleid, staat de uitbetaalde steun voortaan los van de omvang van de productie. De bedrijfsvoering die een landbouwer kan ontvangen, is wel gekoppeld aan een aantal milieuvorwaarden. Eén van die randvoorwaarden is dat de landbouwer op sterk erosiegevoelige gronden de erosie moet bestrijden. Concreet komt het er op neer dat hij minstens één maatregel moet toepassen uit een reeks van mogelijke erosiebestrijdingsmaatregelen.

In totaal beslaan de sterk erosiegevoelige gronden ongeveer 7.000 ha in Vlaanderen. De helft hiervan bestaat reeds uit grasland. Voor die percelen volstaat het dat het grasland in stand gehouden wordt. Voor de percelen waarvoor een beheerovereenkomst erosiebestrijding is afgesloten, is reeds een deel van de verplichting ingevuld.

De erosiegevoeligheid van de gronden werd bepaald door de afdeling Land van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. De administratie Beheer en Kwaliteit Landbouwproductie bracht de landbouwers, die sterk erosiegevoelige percelen in gebruik hebben, daarvan op de hoogte.

Gedetailleerde informatie vindt u op www.vlaanderen.be/landbouw/MTR.

Inlichtingen :

Afdeling Land, tel. 02-553 21 86, e-mail: land@lin.vlaanderen.be en An Jansen, IGO Leuven, Aarschotssesteenweg 212, 3010 Leuven, tel. 016-29 85 53, e-mail: an.jansen@igo-leuven.be.

Gemeenten ontvingen 7,3 miljoen euro in 2002-2004

Het Erosiebesluit was in december 2004 drie jaar oud. Een geschikt moment voor een korte terugblik.

In 2004 was een budget van ongeveer 2,1 miljoen euro beschikbaar. De erosiegevoelige Limburgse en Vlaams-Brabantse gemeenten kregen samen bijna 1,5 miljoen euro. Het totale budget volstond voor 39 van de 41 ingediende projecten. De twee laagst gerangschikte projecten van het investeringsprogramma 2004 werden doorgeschoven naar 2005.

Sinds de goedkeuring van het Erosiebesluit in 2001 startten 79 gemeenten met het opmaken van een erosiebestrijdingsplan. Voor 2005 dienden nog 9 andere gemeenten een principieaanvraag in. Koploper is de provincie Vlaams-Brabant met 29 gemeenten. In deze provincie heeft men echter ook het grootste aantal erosiegevoelige gemeenten. Daarvan moet nog een relatief groot deel starten met het uittekenen van een erosieplan. In Limburg, Oost- en West-Vlaanderen is de meerderheid van de erosiegevoelige gemeenten bezig met het opmaken van een erosieplan.

Plannen en dan werken

De oppervlakte in Vlaanderen waarvoor momenteel een erosiebestrijdingsplan wordt opgesteld, bedraagt ongeveer 280.000 ha. Het investeringsprogramma 2005 (IP 2005) voorziet subsidies voor 24.000 ha extra. Voor de totale oppervlakte zal het Vlaamse Gewest bijna 3,8 miljoen euro subsidies betalen.

Op middellange termijn zal de kostprijs van de noodzakelijke erosiebestrijdingswerken een veelvoud zijn van de kostprijs van de erosiebestrijdingsplan-

nen. Momenteel zijn er voor 41 projecten werken in uitvoering. De Limburgse gemeenten zijn hier de voortrekkers, met bijna 60 % van het aantal projecten. Maar ook in de andere provincies willen de erosiegevoelige gemeenten meer werken beginnen uitvoeren. Voor het investeringsprogramma 2005 werden 40 projecten ingediend. De 81 projecten samen zijn goed voor een totaal subsidiebedrag van bijna 5,5 miljoen euro.

Plannen.

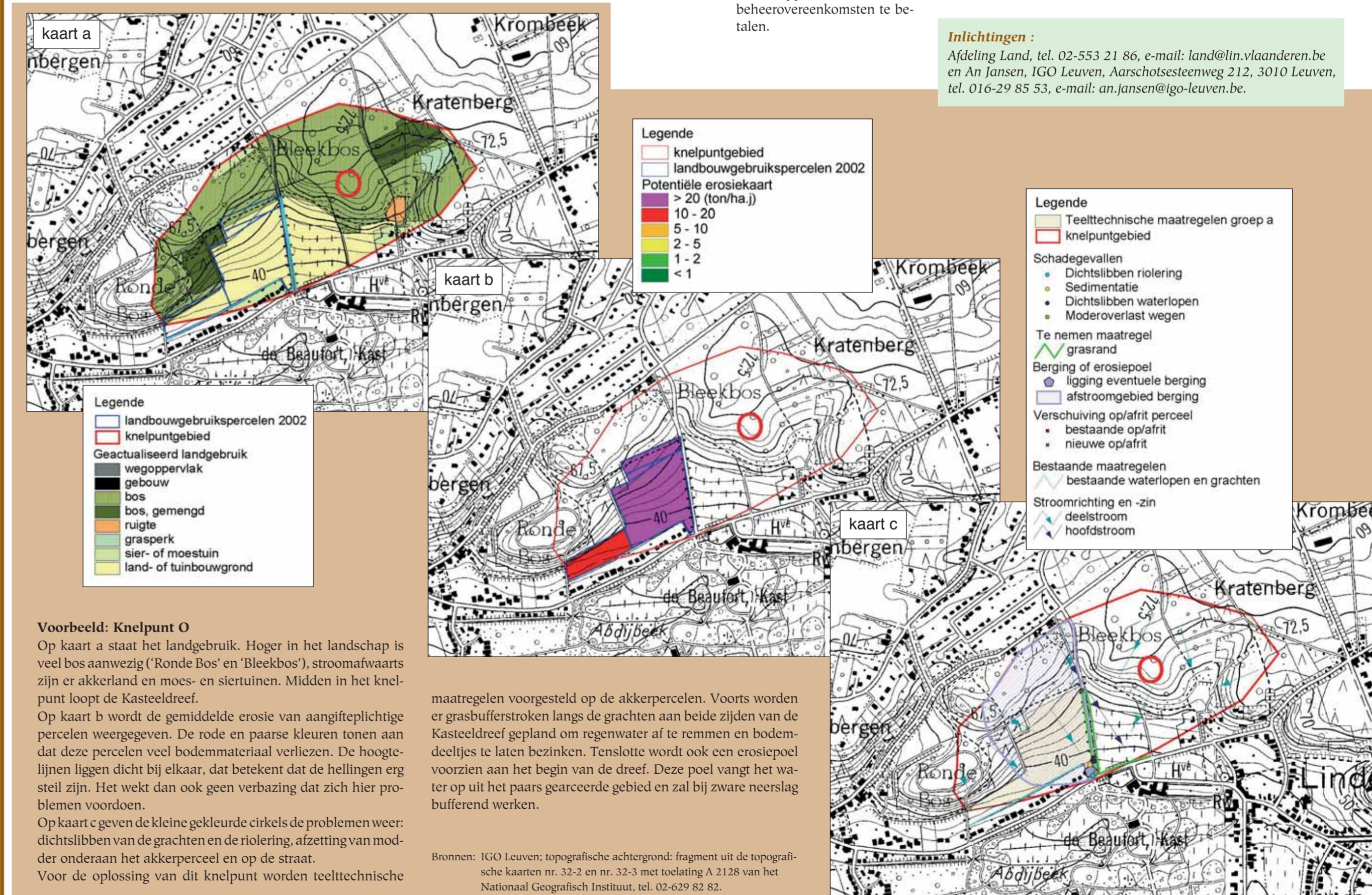
Aantal gemeenten	2002	2003	2004	IP 2005	Totaal
Limburg	6	2	1	1	10
Vlaams-Brabant	9	9	7	4	29
Oost-Vlaanderen	15	3	2	1	21
West-Vlaanderen	9	5	11	3	28
Totaal	39	19	21	9	88

Werken.

Aantal projecten	2002	2003	2004	IP 2005	Totaal
Limburg	11	2	11	13	37
Vlaams-Brabant	0	4	4	12	20
Oost-Vlaanderen	4	2	2	8	16
West-Vlaanderen	0	0	1	7	8
Totaal	15	8	18	40	81

Inlichtingen :

Voor bijkomende inlichtingen kan u terecht bij de afdeling Land (tel. 02-553 21 86 of via land@lin.vlaanderen.be).

Voorbeeld: Knelpunt O

Op kaart a staat het landgebruik. Hoger in het landschap is veel bos aanwezig ('Ronde Bos' en 'Bleekbos'), stroomafwaarts zijn er akkerland en moes- en siertuinen. Midden in het knelpunt loopt de Kasteeldreef.

Op kaart b wordt de gemiddelde erosie van aangifteplichtige percelen weergegeven. De rode en paarse kleuren tonen aan dat deze percelen veel bodemmateriaal verliezen. De hoogtelijnen liggen dicht bij elkaar, dat betekent dat de hellingen erg steil zijn. Het wekt dan ook geen verbazing dat zich hier problemen voordoen.

Op kaart c geven de kleine gekleurde cirkels de problemen weer: dichtslibben van de grachten en de riolering, afzetting van modder onderaan het akkerperceel en op de straat.

Voor de oplossing van dit knelpunt worden teeltechnische

maatregelen voorgesteld op de akkerpercelen. Voorts worden er grasbufferstroken langs de grachten aan beide zijden van de Kasteeldreef gepland om regenwater af te remmen en bodemdeeltjes te laten bezinken. Tenslotte wordt ook een erosiepoel voorzien aan het begin van de dreef. Deze poel vangt het water op uit het paars gearceerde gebied en zal bij zware neerslag bufferend werken.

Bronnen: IGO Leuven; topografische achtergrond: fragment uit de topografische kaarten nr. 32-2 en nr. 32-3 met toelating A 2128 van het Nationaal Geografisch Instituut, tel. 02-629 82 82.

OPGELET!

Deadline voor het indienen van principieaanvragen voor 2006: 31 mei 2005

Investeringsprogramma 2005

Het beschikbare subsidiebedrag voor 2005 bedraagt ongeveer 1,8 miljoen euro. In totaal werden 49 principieaanvragen ingediend, waarvan 40 aanvragen voor het uitvoeren van erosiebestrijdingswerken. Die werken kunnen slechts 'onder voorbehoud' in het investeringsprogramma 2005 worden opgenomen. Vanaf 2005 moeten de gemeenten over een goedgekeurd erosiebestrijdingsplan beschikken om in aanmerking te komen voor een subsidie voor erosiebestrijdingswerken. Vooral de gemeenten die nog niet ver gevorderd zijn met het opstellen van een erosiebestrijdingsplan voor het betrokken deelgebied, zullen de nodige inspanningen moeten leveren om hun plan tijdig af te werken.

Grasgangen en grasbufferstroken: het belang van de juiste naam

Bij de aanvragen van beheerovereenkomsten erosiebestrijding blijven twee vragen dikwijls terugkomen. Wanneer is het een grasgang en wanneer een grasbufferstrook? En hoe zit het met een grasstrook langs een waterloop?

Grasgangen versus grasbufferstroken

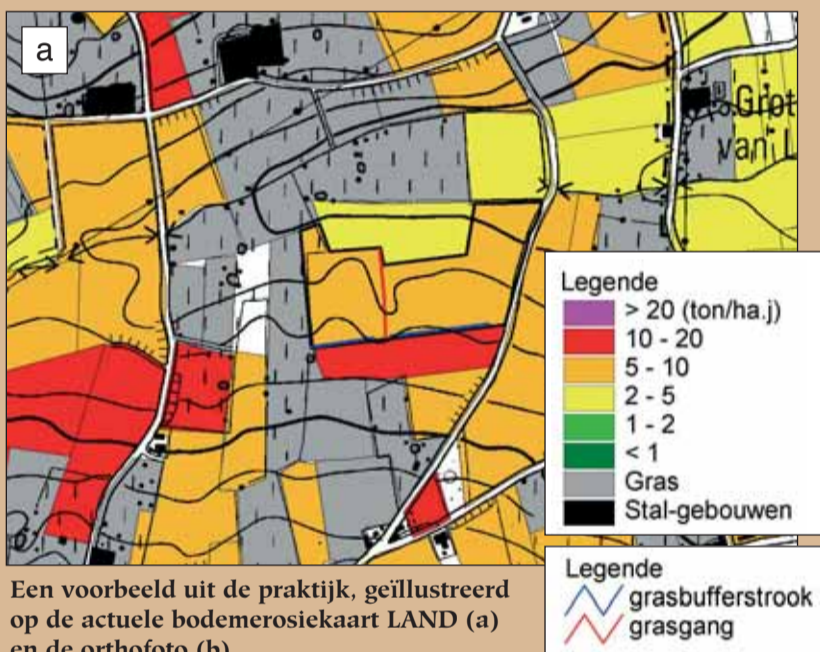
Grasgangen en grasbufferstroken zijn allebei grasstroken in een perceel akkerland met als doel de snelheid van het afstromend water te beperken en sediment op te vangen. Toch is er een groot verschil tussen een grasgang en een grasbufferstrook. Om een globaal overzicht te behouden van de genomen erosiebestrijdings-

maatregelen is het belangrijk voor elke grasstrook de juiste naam te gebruiken.

Een grasgang wordt aangelegd op de plaatsen in het perceel waar het water zich verzamelt en naar beneden stroomt, de zogenaamde droge valleien. Het water dat in de grasgang terecht komt, wordt dan via het gras naar beneden geleid. Een grasbufferstrook ligt dwars op de schuin op de afstroomrichting

Op deze foto zie je duidelijk dat op de plaats waar het water samenkomt de groenbedekker (Gele mosterd) kleiner en dus minder vorstgevoelig is dan op de rest van het perceel. De groenbedekker geeft dus duidelijk de plaats aan van de aan te leggen grasgang.

Een voorbeeld uit de praktijk, geïllustreerd op de actuele bodemerosiekaart LAND (a) en de orthofoto (b).

Bronnen: topografische achtergrond: fragment uit de topografische kaart nr. 28-6 met toelating A 2128 van het Nationaal Geografisch Instituut, tel. 02-629 82 82; kleurenorthofoto: NV Eurosense Belfotop.

van het water en vormt als het ware een barrière voor het afstromend water. Het water stroomt dan over de grasstrook in plaats van het gras te volgen zoals bij een grasgang. Voor een beheerovereenkomst mag een grasbufferstrook maximaal 21 meter breed zijn en een grasgang maximaal 30 meter.

Grasbufferstroken versus perceelsranden

Een beheerovereenkomst voor een grasbufferstrook kan niet afgesloten worden langs een waterloop of langs een holle weg. Daar moet men een beheerovereenkomst voor perceelsrandenbeheer langs waterlopen of langs holle wegen aanvragen. Dat beheerpakket

is al sinds 2000 mogelijk. De doelstelling van perceelsrandenbeheer is onder meer te vermijden dat bestrijdingsmiddelen en meststoffen in waterlopen of holle wegen terecht komen. Op die perceelsranden mogen geen bestrijdingsmiddelen gebruikt worden en de randen mogen niet bemest worden. De beheerovereenkomst voor een grasbufferstrook laat wel bemesting toe, en is daarom niet mogelijk langs waterlopen en holle wegen. Een landbouwer kan wel een grasbufferstrook aanleggen naast 10 meter perceelsrand als de totale breedte niet groter is dan 21 meter.

Inlichtingen :

Voor bijkomende inlichtingen kan u terecht bij de afdeling Land (tel. 02-553 21 97, e-mail: kato.mennens@lin.vlaanderen.be en de Vlaamse Landmaatschappij (tel. 02-543 73 02, e-mail: maarten.stieperaere@vlm.be).

Colofon

Samenstelling en redactie:
Afdeling Land

Werkten verder mee aan dit nummer:
Sabine Buyle, Peter De Cae, Petra Deproost, Marnix De Vrieze, An Jansen, Diana Leuci, Norbert Leyman, Kato Mennens, Martien Swerts, Liesbeth Vandekerckhove, Tom Vander Elst en Rudy Vijverman.

Fotografie:
Kato Mennens, Tom Vander Elst

Verantwoordelijke uitgever:
Jean-Pierre Heirman
Directeur-generaal
AMINAL
Koning Albert II-laan 20, bus 8
1000 Brussel

Lay-out en druk:
Geers Offset nv, Oostakker

Oplage:
3.600 exemplaren op milieuvriendelijk papier

De infokrant kan gratis ontvangen worden na aanvraag bij de Vlaamse Infolijn (tel. 0800-3 02 01 of via www.vlaanderen.be) of bij afdeling Land.

Meer informatie:
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Afdeling Land
Wetstraat 34-36
1040 Brussel
Tel.: 02-553 21 86
Fax: 02-553 21 85
E-mail: land@lin.vlaanderen.be

De afdeling Land maakt deel uit van de administratie Milieu-, Natuur-, Land- en Waterbeheer (AMINAL).

Kiezen voor niet-kerende bodembewerking of directe inzaai

Voor wie reeds ervaring heeft met niet-kerende bodembewerking is de stap naar directe inzaai minder groot. Een aantal landbouwers is vragende partij om directe inzaai voor een beperkt aantal teelten toe te passen. Dat kan bijvoorbeeld door een beheerovereenkomst niet-kerende bodembewerking te combineren met een beheerovereenkomst directe inzaai. Voor de percelen waar effectief directe inzaai wordt toegepast, bedraagt de vergoeding 200 euro/ha, voor de resterende percelen die niet-kerend worden bewerkt is dat 80 euro/ha. De beheerovereenkomst voor beide pakketten begint dan bij voorkeur op 1 juli.

Het pakket directe inzaai is niet perceelsgebonden. De landbouwer kan jaarlijks bepalen op welke percelen hij de afgesproken oppervlakte inzaait. Ook de percelen waar niet-kerende bodembewerking

wordt toegepast, komen in aanmerking voor directe inzaai. Zo kan een landbouwer bijvoorbeeld voor een vijfde van zijn volledige bedrijfsoppervlakte een beheerovereenkomst directe inzaai sluiten, en een beheerovereenkomst niet-kerende bodembewerking voor de volledige oppervlakte.

Opgepast, op demodagen worden soms machines die een oppervlakkige grondbewerking uitvoeren voor het zaaien verkeerdelijk directinzaaimachines genoemd. Die werktuigen voldoen niet aan de bepalingen van de beheerovereenkomst directe inzaai. Ze komen wel in aanmerking voor het pakket niet-kerende bodembewerking. Bij bepaalde machines kan de grondbewerking worden uitgeschakeld; op die manier is er uiteraard wel sprake van directe inzaai.